

JUBILEUM ÉS NOSZTALGIA

*Élmények és tapasztalatok summázata a Sziveri János
Művészeti Színpad elmúlt tizenöt éve kapcsán*

Az utóbbi másfél évtizedben az irodalombarátok és a művészetek iránt érdeklődők figyelme gyakran egy bánáti kis falura, Muzslára irányul, amely egy helyi szervezetnek, a Sziveri János Művészeti Színpadnak köszönhetően valóságos művészeti központtá nőtte ki magát. A Színpad tevékenységének sorát irodalmi és kulturális műsorok szervezése, valamint számos rangos pályázat kiírása és aktív kiadói tevékenység tarkítja, továbbá itt indították útjára a bánáti régió egyetlen magyar nyelvű irodalmi és művészeti folyóiratát, a *Sikolyt*.

Ide, Muzslára mindig örömmel jövök, olyan szíves a fogadtatás, mintha hazajárnék, jegyzi meg a mellettem álló ismeretlenek egyike, miközben a plakátokkal és fotókkal díszített, ünneplőbe öltöztetett kis terem sarkában Ladik Katalin 1993-as muzslai performance-estjének meghívóját nézegetjük. Mint csakhamar kiderül, a kiállított fotók előtt nevetgélő vendégek a Színpad korábbi díjazottjai, akik az ünnepi műsorsorozatra érkeztek felolvasni, előadást tartani és hallgatni, barátkozni, és talán kicsit nosztalgiázni.

Két műsorszám között sikerül a Színpad vezetőségének három oszlopos tagjával a kiállító terem egyik asztalkája mellé telepedni, akiket a kezdetekről, tervekről, törekvésekről és az útról faggatom, melynek pillanatnyi állomása ez az ünnepi alkalom.

– Sokan élcelődnek azon, hogy a muzslai Sziveri János Művészeti Színpad megalakításának ötlete érdekes módon nem egy muzslai, hanem egy moholi ürge agyából pattant ki, de valójában nem is olyan furcsa ez, hisz engem akkorra már Muzslához láncolt a hitvesi kötelék – kezdi N. CZIROK FERENC elnök viccelődve. Aztán mintha matinén ülne, jókedvűen tovább mesél: – Néhány helybéli művészetkedvelővel, Rác Zsolttal, Tóth Bélával, Juhász Illéssel, Lackó Valériával, Marcsók Vilmával, Kovács Otíliaival és Gyémánt Tiborral karöltve alakítottuk meg a Színpadot 1992-ben, de távolabb élő alapító tagok is csatlakoztak a kezdeményezéshez, többek között Molnár János – Sziveri János unokatestvére, Faragó Edit színművésznő, Csányi Erzsébet irodalomkritikus és Bogdán József költő

barátom is. 1993-ban jegyeztettük be hivatalosan mint társadalmi szervezetet. Elsősorban a muzslai születésű, fiatalon elhunyt Sziveri János költő szellemiségének megőrzése, irodalmi estek, képzőművészeti tárlatok, filmestek, zenei estek szervezése volt a célunk, illetve a művészetek valamelyik ágával foglalkozó fiatal tehetségek felfedezése, felkarolása tehetségük kibontakoztatásához. Sokrétű és gyümölcsöző tevékenységekkel fémjelzett, de nagyon nehéz, anyagi eszközökben szűkölködő 15 év áll mögöttünk, amelyre különleges nézőpontból tekinthetek vissza, hisz ahogyan a kezdetekkor, úgy tavaly óta újra a Színpad elnöki posztján tevékenykedem. Érdekes így utólag szemlélni, hogy mivé nőtte ki magát a hajdani kezdeményezés, és büszkeséggel tölt el, hogy a kezdeti tervek a sok buktató ellenére sem maradtak meg csupán a tervek szintjén, hisz a többségüket sikerre is vittük.

A Sziveri Színpad egyik legjelentősebb projektuma a vajdasági szintű verspályázat, melyet 1993-ban hirdettek meg először, és amelyet a tervek szerint 12. alkalommal írnak ki idén. A maga nemében egyedülálló pályázatról van szó, amelyen Vajdaságban élő, önálló kötettel még nem rendelkező szerzők magyar nyelven írott műveikkel vehetnek részt.

– A verspályázat az egyik szívügyem – folytatja Czirok úr. – Nem kis örömömre szolgál, hogy díjazottjaink zöme az utóbbi évtized vajdasági magyar irodalmában folyamatosan publikál, hallat magáról. Hogy csak néhány nevet említsek közülük: Danyi Zoltán, Szűts Zoltán, Sirbik Attila, Szakmány György, Virág Gábor, Pressburger Csaba és mások.

2004 óta bevezettek egy újítást a szabályzatban, ugyanis a korábbi évektől eltérően a pályázók immár versek/versciklusok helyett verseskötet-kézirattal pályázhatnak, és a legjobbnak ítélt pályamunkát önálló kötet formájában jelentetik meg. Két önálló kötet és egy versantológia látott azóta napvilágot, és a szervezők eredeti szándéka szerint a módosítással sikerült javítani a verspályázat színvonalán, és ezzel együtt rangosságán is.

– Fontosnak tartjuk, hogy a kezdő versíróknak teremtsünk teret – teszi hozzá a szervezet elnöke, s nyomatéku ujjjaival ütemesen dobol az asztal lapján –, hisz a kezdőkkel kevesen törődnek, és egy-egy „jól irányzott lökés” egy ígéretes életpálya kezdete lehet.

A Sziveri János Művészeti Színpad másik legismertebb kezdeményezése a Bábel esszépályázat, melyet 1995 és 2001 között hét alkalommal írtak ki. Vajdasági fiatal, tehetséges alkotók megmérettetési fóruma volt, ahol magyar nyelven íródott esszéikkel mutatkozhattak be a tollforgatók. A szervezők indoklása szerint a projektum megvalósításának egyik fő mozzanata a társadalmi helyzet fertője, kihívásai, valamint egy virtuális értelmiségi műhely utáni vágakozás volt.

– Másik büszkeségem a Babel esszépályázat, melyet anyagi támogatás hiányában azóta sajnós be kellett szüntetnünk – folytatja a régi/új elnök, miközben bepárásodott szemüveglencséit komótosan tisztogatva kutat emlékei között, felelevenítve a szervezők, díjazottak nevét. – A kezdeményező hármas Losonc Alpár, Csányi Erzsébet és Csorba Béla voltak, zsűriztek éveken keresztül, mindannyian komolyan vettük és fontosnak tartottuk ezt a projektumot. Kitűnő esszéírókat ismertünk meg a nyertes pályázókban, például Szerbhorvát Györgyöt, Bence Erikát, Mészáros Zoltánt, Sáfrány Attilát, Nagy Farkas Dudás Erikát, Sándor Zoltánt, akik azóta is aktív, jól ismert alkotók. A nyertes esszék tartalmazó 7 Babel-könyv is önmagáért beszél. A régi díjazottak publikációit olvasva, elért sikereikről hallva mindig felmelegszik a szívem, mert mindegyik újabb bizonyítéka annak, hogy valami hasznos dologhoz járultunk hozzá, és jó az az irány, amin elindultunk, elindultak.

A Színpad kiadói tevékenysége a pályázataikhoz kapcsolódó kötetek, és helyi irodalmárok megjelentetett szépirodalmi alkotásai mellett néhány év óta lapkiadással is gazdagodott. A *Sikoly* irodalmi és művészeti folyóirat több évig tartó tervezés után 2004-ben indult útjára Sándor Zoltán, N. Czirok Ferenc és Tóth Béla kezdeményezésére és szerkesztésével. Az első számot Sándor Zoltán főszerkesztő, a Színpad akkori elnöke azzal az indoklással mutatta be, hogy a folyóirat szerény próbálkozás az egymagukban sikongók elefántcsonttoronyainak a lerombolására, és már a kiindulópontban elzárkózik attól, hogy megváltsa a világot, de ettől függetlenül megváltoztathatja azokat, akik készek együtt sikoltozni velük. Azóta már az ötödik évfolyamnál, azaz a 14. számnál tartanak.

– A demokratikusságot emelném ki a *Sikoly* legfőbb sajátosságaként – kapcsolódik a beszélgetésbe SÁNDOR ZOLTÁN főszerkesztő, hisz a folyóiratot érintő kérdéseknek ő a legfőbb szakértője. – A *Sikoly* egy nyitott folyóirat. Egyaránt biztosít közlési teret hivatásos irodalmároknak, önálló kötetekkel rendelkező szerzőknek, de a fiatal, pályakezdő alkotóknak is. Ugyanakkor nemcsak szűkebb pátriánkra fókuszálunk, hanem az internet nyújtotta kapcsolattartásnak hála magyarországi, erdélyi, felvidéki, sőt még svédországi magyar szerzőink is vannak. Emellett szinte minden számunkban olvashatóak más nyelven író szerzők művei is magyar fordításban, ez idáig több szerb, horvát, román és szlovák szerző műveit ültettük át magyar nyelvre, de angolul, svédül, spanyolul és japánul író alkotók művei is megjelentek magyar fordításban folyóiratunk hasábjain. A folyóirat eddig megjelent 14 számában mintegy 120 szerző műveit közöltük. Alkalmadtán igyekszünk kreatív irodalmi műhelyeket létrehozni, és általuk valami egyedit teremteni. Ilyen próbálkozás volt

a 12–13-as számunkban megjelent *Volt egyszer egy november* című (ál) napló, amely 30 szerző egy-egy naplójegyzetéből állt össze. Továbbá nyitottak vagyunk a perifériális irodalmi műfajok (horror, sci-fi, krimi) iránt is, amelyeknek Vajdaságban sohasem volt elismertségük.

A *Sikolyt* sokan alternatív folyóiratnak tartják, és egyfajta hiánypótló jelenségként tekintenek rá, vetem fel Sándor Zoltánnak a kérdésnek álcázott megjegyzést, illetve a megjegyzésnek álcázott kérdést.

– Attól függ, mit értünk az alternatív szó alatt – kezdi diplomatikusan a főszerkesztő. – A vajdasági magyar irodalmi mainstreamhez viszonyítva a *Sikoly* igenis egy új alternatívát kínál fel. Környezetünkben sajnos minden említésre méltó irodalmi és művészeti alkotás önmagába véve alternatív jelenség. Ami pedig a hiánypótlást illeti, a XXI. század művészetében bizonyos értelemben túlzás bármire is azt mondani, hogy hiánypótló, így beindítása pillanatában a *Sikoly* sem volt annak nevezhető, ugyanakkor már maga az a tény, hogy ugyanabban az évben – 2004-ben – két új irodalmi folyóirat is megjelent magyar nyelven Vajdaságban – a *DNS* és a *Sikoly* –, azt bizonyítja, hogy igenis szükség volt valami újra, ami felkavarja az itteni irodalmi élet állóvizét. Úgy gondolom, hogy a maga módján mindkettőnek sikerült is ezt megtennie, és immár az jelentene hiányt, ha valamelyik közülük megszűnne létezni.

Felvetődik a kérdés, hogy egyedüli bánáti irodalmi folyóiratként hogyan lehetséges fennmaradni, olvasóközönséget találni, elkerülni a közfelfogásban meghonosodott, a vidékiséggel kiegyenlített provincializmus buktatóit.

– A vidékiség megléte feltételezi egy központ létezését. Akárcsak „hiánypótló művekről”, úgy gondolom, hogy központról is a XXI. században enyhén szólva anakronisztikus beszélni. A világháló adta lehetőségekkel élve bárki – bárhol is legyen fizikailag – virtuálisan jelen tud lenni egyszerre több helyen a nagyvilágban. Úgy vélem, hogy a valódi központ ott van, ahol néhány személy képes intellektusának közös befektetésével létrehozni olyasvalamit, amire e központon kívül is van igény, függetlenül attól, hogy ezt a helyet cybertérnek, tanyának, Kishegyesnek vagy Muzslának hívják. A provincializmus a fejekben leledzik, és ettől a kórtól nem menti meg a bizonyos „fejet” az, ha Párizsban, Budapesten, Újvidéken vagy Szabadkán tartózkodik. Magyarán: nem fogadom el a központ és periféria létezését, hanem azt vallom, hogy vannak központok, amelyeket nem az adott hely milyensége, hanem embercsoportok tevékenykedése határoz meg – fejt ki nézeteit egy csésze kávé kortyolgatása közben Sándor Zoltán. – Azt hiszem, hogy három és fél év és 14 szám után a *Sikolyt* lehet szeretni vagy lehet nem szeretni, de végképp nem lehet figyelmen kívül hagyni.

KOVÁCS JOLÁNKA a Színpad mindenese, nélküle elképzelhetetlen lenne az egész, bizonygatják a Színpad-tagok. Amolyan anya és tigris egy személyben. Titkári, szervezői, tervezői munkaköre mellett mindig oda teszi magát, ahol épp hiányzik két segítő kéz vagy a női logika. Nincs oda a szereplésért, szabódik pironkodva, de a többiek unszolására mégis hajlik a beszélgetésre.

– Hogy miért vagyok én itt tizenöt éve? – ismétli kérdésem félhangoosan. – Mindig kerestem a pluszmunkát, amiben kiteljesedhettem. Magyar szakos vagyok, könyvtárosként dolgozom az itteni iskolában, de szakköröket, szavalóversenyeket, rádióműsort vezetek, színdarabok rendezésében segédkezem. Így együtt kerek a világ. Lehet, hogy valami csuda dolog van bennem, vagy mi a ménkü, de mindig a szabadabb dolgokat szerettem. A Színpad nekem rettentő jól jött, a 93-as verspályázat óta zuhantam a mély vízbe. Sokan azzal nyaggatnak, hogy miért csinálom, meg mi a jelentősége. Én nem kerestem benne külön értelmet. Soha nem jut eszembe olyasmi, hogy most itt, ebben a mi kis nyamvadt Bánátunkban kellene csinálni valami nagy dolgot. Hál’ istennek, vagyunk itt páran annyira lököttek, hogy mindig adódik valakinek egy ötlete, hogy mit kellene rendezni, kit kellene meghívni, és lassan kialakul a program. Nekem ez olyan természetes valami, mint a légzés.

Ladik Katalin fellépése nyitotta a Színpad rendezvényeinek sorát, de bemutatott színielőadások és megtartott irodalmi estek, író-olvasó találkozók, folyóirat-bemutatók sokaságáról tanúskodnak a kiállítóterem falára függesztett plakátok, fényképek: a néhai Keszég Károly és a *Napló* szerkesztői gárdája, Fekete J. József, Tari István, Beszédes István, Cs. Simon István, Böndör Pál, seregnyi magyarországi irodalmár fotói.

– Sokáig az irodalmi műsorok szervezése volt az én asztalom. Alig tudnék hirtelen olyan ismert hazai alkotót említeni, aki legalább egyszer ne fordult volna meg a rendezvényeinken. Leginkább az hajtott, hogy élmény volt ide, Muzslára hozni írókat, költőket, mert ha az itteniek olvasnak is vajdasági magyar szerzőket, mennyivel nagyobb pluszt jelent, ha személyesen is találkozhatnak eggyel-eggyel, hallják, ahogy beszél, kérdezhetnek tőle. Tapinthatóvá, emberközelibbé próbáltuk tenni az írott szót, és azt is, aki azt létrehozta. Aztán bővült a repertoár, jöttek a színházi rendezvények, szavalóestek, csoportos foglalkozások, mindig valami új ötlet, amiben láttunk lehetőséget, amitől reméltük, hogy megéri a közönséget.

A Színpad pályázatai, programjai elsősorban a fiatal generációt célozzák meg. A fiatalság-központú szemléletmód jelentőségével kapcsolatban Jolánka egész elméletrendszert sorakoztat fel.

– Fontos a gyerekeket már általános iskolás korában megszólítani, odafigyelni rájuk, aki tehetséges valamiben, nem szabad hagyni elkalodni, sok gyerek nem is tudja, mi rejlik benne, te látod, te fedezed fel a rejtett értékeit, amikor foglalkozol vele. Vezetek egy gyerekeknek szóló rádióműsört *Körtemuzsika* címmel, ahol tíz-húsz kis szavaló szerepel alkalmanként. Ezzel a műsorral sem lehet leállni. Amikor beérek az iskolába, fűrtökben lógnak rajtam a gyerekek, verset kérnek tőlem, és azt kérdezik, mikor megyünk a rádióba. Ha már kicsi korukban megszeretik az irodalmat, a művészetet, később sem idegenkednek tőle, lehet, hogy egyikük, másikuk hasonló pályát választ, annak idején a színészeink közül is rádiósok voltak néhányan. Sokszor nagyon hosszú folyamat és kitaró munka vezet az eredményig, egy-egy sikeres alkotóig, akit ezen az úton támogatni kell. Ebben a munkában sokat segít, és sok lehetőséget nyújt a Színpad.

A jubileumi műsorsorozat nyitórendezvénye olyan darabok színpadra állítása volt, amelyek szövegének megírására a régi díjazottakat kérték fel. Az egyedüli megkötés mindössze az volt, hogy egy szigetre helyezett rádióstúdióban kell játszódnia a történetnek. Ennek kapcsán akaratlanul is a bánáti, muzslai szigetmagyarság allúziója ötlik fel a nézőben, olvasóban.

– Jólesik tudatni a világgal, hogy vagyunk – folytatja némi önérzettel a hangjában Jolánka. – Hogy itt is lehet jót tenni. Ha a kiadványainkkal vagy a Sikollyal bemutatkozunk valahol, külföldön akár, mindig rácsodálkoznak, hogy ott, egy poros kis bánáti faluban létrehozni ilyesmit. Nem a hely számít. Sem földrajzilag, sem helyrajzilag. A folyóiratunknak sok távol élő munkatársa van. A Kárpát-medence minden szegletéből érkeznek szövegek. A képviselt szellemiség a fontos. Helyi szinten sem zavar, hogy még tizenöt év után sincs irodahelyiségünk, például. Összejövünk valamelyikünkénél, és dolgozunk. Az anyagi nehézségek is valahogy mindig megoldódnak. Pályázatokkal, baráti segítséggel. Okkal-móddal sok csodát meg lehet valósítani. Nem véletlenül választottuk Sziveri nevét és vállaltuk fel a szellemiségét, mikor a Színpadot megalakítottuk. Ez a név sok mindent hordoz. Benne van a sokrétűség. A távlatok. Ő sem csak irodalommal foglalkozott, hanem képzőművészettel is, grafikái voltak, kritikákat is írt. A szellemiségben benne van egy sajátos magatartás. Hogy nem lényeges, más mit gondol. És benne van a lázadás is. Hogy nem népszínműveket akarunk színpadra állítani, nem csöpögős esteket, hanem valami többet, újat, mait, haladót, ami most van folyamatban. Ami a fiatalokat jelképezi. Ezt kell kimondani, ápolni és fenntartani.